

presse og hemmelig politi med vikkårlige fengslinger og umoralske metoder.

Det er derfor vi aldri må glemme når våre tyske "venner" og deres norske leiesvenner taler om hvilket produksjonsliv de skal få istand, og hvilke materielle goder de skal skaffe oss, når de bare får tid og blir møtt med forståelse. Det er blank svindel det de i så hønsende lover. Men selv om de holder alle sine løfter, teller det intet når vi til gjengjeld skal gi avkall på det som er kjernen i en menneskeverdig tilværelse. For til alle tider blir svaret det samme på det gamle spørsmål: Hva gavner det et menneske om han vinner de hele verden men tar skade på sin sjel?

Nasjonal Samling

Det er mot dette vi må slutte oss sammen til en virkelig nasjonal samling i Norge. Til vern om vår menneskerett kan vi alle møtes hva enten vi er bymann eller bonde, fisker eller tjenestemann, arbeid eller bedriftsleder, mann eller kvinne. Og la oss i dyp forståelse herav vokte oss for å forspille denne samling ved å drøfte hvem som har "skylden". Alle har i "skyld" på en eller annen måte. Vår største "skyld", og den er vi i hvert fall felles om, består deri at ingen av oss hadde tenkt seg muligheten av at noen så kynisk og så skjendig ville velte seg inn på oss, som våre tyske "venner" har gjort det. Vi har trodd for godt om dem, fordi vi selv var hederlige.

La det dessuten være innrømmet at de som mest undervurderte denne mulighet var de radikale partier, i gammel tillit til sine internasjonale organisasjoner. La det også være sagt at de borgerlige partier ikke så tilstrekkelig dypt og langt i de sosiale problemer. Begge deler bedrog til å svekke vår militære motstandskraft. - - - La oss notere oss dette, ikke som gjensidige bebreidelser, men til gjensidig belæring, så vi lettere kan finne hverandre i det byggende arbeide, når vi atter er herrer i vårt land.

Norsk front.

Når vi har alt dette klart for oss, da vet vi også hvor det norske folk går i dag, hvad våre våpen er, og hvem som er våre våpenkamerater.

Frontlinjen finnes i enhver kvinnes og manns sinn, i deres utslukkelige hat til uretten, og i krav om at livet skal leve i overensstemmelse med samvittighetens røst. Det er en frontlinje som ikke kjenner til promisser eller innrømmelser av praktisk art. Den består uavhengig av tyske eller engelske seier. Kampen skal holdes gående la ngs danne linje gjennom vår bønn og våre barn på ubestemt tid inntil den er vunnet.

Og denne kamp skal vi føre i fortrosthing til at vi har utallige forbundsfeller i alle land. Over den hele jord vil mennesker av alle farver og av alle aldre arbeide sammen med oss mot dette mål: Å hevde menneskets rett og de gode krefters rett i en kamp på liv og død mot selve det ondes prinsipp.

Vi tror ikke Tyskland vinner sin krig mot England, men skulle det bli tilfelle, da skal allikevel den norske front holdes. Der skal mere til for å myrde vår ånd. Vi tror på de gode krefters rett og makt. Og de vilt til slutt gi oss seirens triumf, når vi bare er trofaste mot dem og mot oss selv.

Når De har lest dette, send det videre. Brenn det ikke. Tenk på det arbeidet som ligger bak.

Juni 1941.

II.

"JEG SÅ DETTE HENDE I NORGE"

av

stortingspresident C.J.Hambro.

I en tale professor Worm-Müller holdt fra London omtalte han det store arbeide som stortingspresident C. J. Hambro hadde utført for Norges sak i England og U.S.A. Og etter alt det som foreligger var regjeringens beslutning riktig da den sendte Hambro til utlandet umiddelbart etter det tyske overfall, idet han vel er den nordmann som er best kjent i utlandet. Like etter at han kom til Amerika gav han ut en bok, "I saw it happen in Norway", og denne bidrog meget til å gjenoprette vårt gode navn og rykte i statene, - tyskere og quislinger i forening hadde bidratt til å ødelegge det. Boken er oversatt til svensk, men salget blev stanset av den svenske regjering. Mange eksemplarer blev dog solgt, og noen av disse er kommet over grensen. Gjengi hele boken kan vi ikke, men man vil av det følgende få et inntrykk av den. Vi gjengir noen av kapitlene og hitsetter også endel av opplysningene i andre.

Første kapitel.

DET KAN HENDE HOS DERE OGSÅ.

Dette er ikke noe litterært essay, heller ikke noen historisk skildring. Det er bare en personlig fortelling om politiske erfaringer, en kort redegjørelse for visse begivenheter i et lite land slik de artet sig for en mann som kom til å være i den stilling at han kunde følge begivenhetene fra dag til dag.

Hvad som hendte i hans land er bare en episode i tidens veldige oppgjør. Norge er bare en bonde på det store politiske sjakkbrettet, og for krigens endelige utgang kan Norges skjebne synes å være et spørsmål av bare sekundær betydning.

Men det som hendte i Norge er et skoleeksempel for alle som forstår hvad den nu pågående kampen innebærer og betyr for hele menneskeslekten, og det bør studeres grundig i hvert land som ennu er nøytralt og fritt, for hvert land svever i fare og hvert umistenksomt folk lever i skyggen av en trussel om død.

Norge var ikke Tysklands nabo. Norge har alltid stått på den aller beste fot med Tyskland. Det var ingen tysk minoritet i Norge; Norge hadde ikke vunnet noe gjennom Versaillestraktaten; det var ikke noe problem som formørket det som man på diplomatisk sprog pleier å kalle det tradisjonelle vennskap mellom de to land.

Både offisielt og privat bevidnet tyskerne idelig sin sympati, nei, snarere sin kjærlighet til Norge. Både privat og offisielt søkte de

på alle måter å fremme samvirket og forståelsen. De arrangerte nordiske møter i Tyskland, og til disse blev et stort antall nordmenn innbudt; de sendte foredragsholdere, skuespillere, sangere og vitenskapsmenn til Norge, og disse blev tatt imot gjestfritt og de blev påhørt med åpne sind.

I tilfellet Polen og senere i tilfellene Holland og Belgia hadde man da utvekslet noter og det var fremlagt ultimata. I tilfellet Norge søkte tyskerne under vennskaps maske en mørk natt uten krigserklæring og uten foregående varsel å utslette en fri nasjon.

Det som mere enn selve angreps handlingen i og for sig gjorde at nordmennene formelig blev bedøvet av forbauselse var at de nasjonalt fikk erfare at en stormakt som i årevis hadde forsikret om sitt vennskap plutselig viste sig å være en dødsfiende, og at de individuelt fikk erfare at menn og kvinner som de hadde hatt forbindelser og omgang med og som de hadde mottatt i sine hjem, ikke var annet enn spioner og ødeleggelsesverktøi. Mer enn av tyskernes brudd på avtaler og alle internasjonale rettsregler blev det norske folk forvirret av å opdage at dets tyske venner i årevis, nøiaktig hadde utarbeidet den mest detaljerte plan for invasjonen og landets påfølgende leggen i lenker; at turister og andre tyskere som var ønsket velkommen og var bespist i Norge hadde vært representanter med hemmelige oppdrag, hadde lært sig norsk og hadde studert norske institusjoner bare med ett mål for øie: å nytte ut all tillid som blev vist dem til å jevne veien for Norges erobring og for det tyske regimet i landet, var det som gjorde mest inntrykk på oss.

Det viste sig at hver mann i den diplomatiske og konsulære tjeneste var agent for fienden. I ly av de internasjonale rettigheter som var dem tilstått, forvandlet de den tyske legasjon i Oslo, hvert tysk konsulat, hvert salgskontor som opprettedes til centraler for sammen-svergelse og spioneri mot Norge.

Men nazistmentaliteten er så paradoksal at mange av disse menn utvilsomt var fullt opriktige når de viste sin sympati. Denne sympati var imidlertid av en meget pågående karakter, og den lov som ledet deres handlinger var bare den hensynsløse egoismes lov, parret med en offisiell overbevisning om at intet kunde være bedre for en nasjon enn å styres av dem.

Dette er årsaken til at alt som hendte i Norge også kan hende overalt, så lenge folk ikke forstår at "Femte kolonne"s farligste tropper er å finne i kretse som er beskyttet av den diplomatiske immunitet, og at hver tysk legasjon er en tenkbar central for mobilisering av en femte kolonne; hvert tysk konsulat er et rustkammer, et farlig punkt, en trojansk hests privilegerte skall.

Dette er de uundgåelige følgene av den nasjonal-socialistiske filosofi. Og det skal nøie huskes at den farligste er den velvillige, strevsomme, pålitelige forretningsmann, professor, mekaniker, - alle mere eller mindre nasjonalt overspendte, fordi deres sans for rett og urett er metodisk forvansket.

Det hadde ikke grepet om sig noen landsforrædersk stemning i Norge. Det var bare en galning uten offisiell stilling som fikk lov til å herje omkring med noen få uansvarlige og ubestemmelige unge venner. Men det var derimot mengden av tyske attasjeer, sekretærer, opkjøps-agenter, handelsreisende og skibsfartsrepresentanter -, alle djerve, handlekraftige og dyktige mennesker. Og hver enkelt av dem viste sig

å være farligere enn en vognlast innenlandske bråkmakere.

I hvert land er slike menn virksomme. Og hvert land i hvilket det finnes en tysk legasjon og tyske konsulater svever i uavlatelig fare, like inntil de civiliserte land er kommet overens om å fastsette visse internasjonale moralske regler, og har erklært sig uvillige til å ha offisielle forbindelser med land som med hensikt har overtrått slike regler.

Det vi er vidne til idag er nemlig ikke en kamp for "en plass i solen" eller om det politiske herrevelde i Europa og på de syv hav. Det er ikke en konflikt mellom to forskjellige ideologier eller ulike opfatninger av styreformene. Det er en kamp om noe ennu mere fundamentalt. Det er en krig mellom to helt ulike etiske systemer, mellom to forskjellige æresbegrep, mellom to motsatte opfatninger av samvittighet, av rettferdighet, av hederlige forbindelser mellom menneske og menneske og mellom folk og folk.

Den kristne civilisasjons struktur som den har vært oppfattet til nu, trues av en snikende sykdom som er mere ødeleggende enn bombeangrepene mot London. De angrepene er bare det logiske resultat av at den snikende sykdommen angriper hele folks moralske bevissthet. Man kan se hvordan smitten sprer sig fra land til land, fra klasse til klasse, fra det ene samfundslag til det annet. Man får öie på hvordan opfatningen av rett og urett undergår en total forandring.

Isolering er ikke noe vern mot smitten, likeså litt som noen til nu kjent form for nöitralitet. Den hemningslöse nasjonalismes smittestoff spres med hver avis, med hver kringkasting, med hver ukerevy som kjøres over det hvite lerret.

Og det er bare én måte man kan kjempe mot den smitten på: å se fakta i öinene som de virkelig er, åpent erkjenne at faren virkelig eksisterer, å medgi at denne fares moralske trussel er mere skjebnesvanger enn endog den politiske og fysiske, å erkjenne, helt bortsett fra nasjonale synspunkter og fordommer, at för denne fare er fjernet, er hvilket som helst annet internasjonalt spørsmål av underordnet og sekundær betydning.

Det finnes ikke noen mulighet for kompromis mellom Rett og Urett, mellom Godt og Ondt. Kampen utkjempes ikke i det abstrakte, i et moralsk ingenmanns-land. Den pågår i hvert land, den pågår i alle almindelige menn og kvinners bevissthet, og hver offentlig taler, hver artikkel-skribent og leder-skribent i avisene tar hver dag stilling til problemet. Bevisst eller ubevisst styrker vi det Ondes makt eller går i bresjen for det Gode. Og alle de mennesker som nekter å innse faren er det veldige reserveopbudet for "femte kolonne"s armé.

Det som Norge kom ut for er ikke noe vanskelig å forstå. Fakta er enkle og klare, og det norske folket var trohjertet og umistenksomt. Tyskerne kaldte sig dets venner, og de mente virkelig hvad de sa -, det vil si i den utstrekning det ordet kan bety noe i deres terminologi.

I en rekke kapitler forteller så Hambro om begivenhetene slik vi kjenner dem. Det er mangt og meget som er av interesse også for norske lesere. To ting skal her særlig nevnes: Först Kongens personlige innsats. Han så klart fra förste öieblick at skuide vi berge vår frihet, måtte statsmaktene ikke falle i tyske hender.

Derfor var han fra tidlig om morgenen 9de april, da tyskerne blev slått tilbake ved Oscarsborg, ivrig for å forlate Oslo med stortinget og regjeringen. Derfor drog de til Hamar og derfra til Elverum og siden til Nord-Norge og omsider til England. - Den annen ting Hambro sterkt understreker er at bortsett fra Quisling-klikkens forræderi var det ikke forrædere i Norge. Bortsett fra Quisling-officerene kjempet alle så godt og så lenge de kunde, og ryktene om forræderi som bredte sig over landet skyldtes tyskerne, som på den måten sådde mistillid og forvirring i de norske rekker. Han avliver også historier om miner som var ubrukelige, om soldater som flyktet, o.s.v. Av særlig interesse for oss som nu er forsvarsløse ofre for propagan- daen kan det være å lese det kapitel hvori han skildrer hvordan tyskerne kom til Norge. Det vil være nytt for de fleste. - Også oppgavene over de tyske tap i sjökrigen vil være nye -, iallfall har man ikke fått en slik samlet opgave. Han samler dette i niende kapitel i boken :

SJÖFORSVARET.

Dette er ikke en historie om de seksti dagers krig i Norge. En sådan historie kan ennå ikke skrives. Når alle skildringer og rapporter en dag er tilgjengelige og Norge igjen har fått en fri presse, blir det ikke en historie om et regulært felttog som publiseres, men skildrin- ger om et antall små enheter som kjempet med fortvilet tapperhet i forskjellige deler av landet uten forbindelse mellom de ulike enhetene og uten viten om det som hendte på andre hold!

Denne isolering er forklaringen på alle de ville rykter om forræderi som så dagens lys, hovedsakelig i Oslo og Stockholm. De fikk stor spredning takket være de tyske agenter, og fikk verdensomfattende publicitet av journalister som ikke hadde noen virkelige nyheter å sende sine aviser, og derfor sendte avsted alt det töv de hørte.

Når et land angripes uten foregående varsel, må resultatet bli for- virring, og i denne forvirring har angriperen sin beste forbunds- felle. Det var dette som hendte i Norge, og vi må ha for öie visse fakta når vi prøver å forstå.

Den norske regjerings politikk, som støttes av et enstemmig stor- ting, gikk ut på å oprettholde landets nöitralitet og holde Norge utenfor krigen. Derfor var det nödvendig for regjeringen å spille med åpne kort og handle i god tro overfor begge de krigførende par- ter. Det opstod stadig vanskeligheter og brytninger, men i mars måned hadde man i virkeligheten truffet noe som var en trilateral handelsoverenskomst. Dette betydde at engelskmennene kjente til og godtok kvotene for vår eksport til Tyskland, og at tyskerne kjente til og forstod de vilkår som vi var kommet overens med England om.

I overenskomsten inngikk at Tyskland skulde få visse kvantiteter jernmalm fra Sverige over Narvik. I overenskomsten inngikk videre at Tyskland skulde kjøpe 30.000 tonn fisk i Norge. I Norge fantes imidlertid ingen store fartöi med de nödvendige kjöleanlegg for å ski- be slike mengder fersk fisk til Tyskland. Det var således ikke noe særlig forbausende i det faktum at et anselig antall tyske fartöier kom op til den norske kysten i slutten av mars og begynnelsen av april. Tyskerne forklarte at det var nödvendig å arbeide med dobbelt skift ved båtenes lasting i Narvik. Tiden var kostbar, og de fryktet at eksporten skulde stoppe. Men de tyske fartöier på vei nordover

til Narvik som lå i Bergen og Trondheim hadde tyske tropper ombord, og de var ferdige til å landsettes når signalet gikk.

Det store tyske hvalfangstfartøiet "Jan Willem" kom inn fra Ishavet under amerikansk flagg og med amerikanske kjennetegn. Det tok lods i Andenes og førtes til Narvik av norsk lods. Men lasten bestod ikke av hvalolje men av bensin til det tyske flyvåbenet i Nord-Norge, av andre militærforråd og av tyske soldater.

Et stort antall tyskere - representanter for å kjøpe og fisk, handelsreisende, vicekonsuler og konsulatembedsmenn - hadde fått ansettelse i hver eneste norsk by. Anfallet på Norge var planlagt i måneder til den minste enkelhet, og planene virket helt og holdent etter time-tabellen.

Den tyske forklaring på anfallet på Norge, at det skyldtes at England hadde lagt ut miner i norske farvann, var ikke bare latterlig, men også et bevis for den mest utilslørede forakt for logisk tenkevne og sund fornuft. Alle tyske fartøier hadde tatt sine ladninger ombord og forlatt tyske havner minst en uke før de engelske miner blev lagt ut. Og før fartøiene forlot Tyskland hadde det uten tvil gått uker til vidtløftige forberedelser.

Det er beklagelig at nordmennene var så umistenksomme at de ikke ante hvad som skulde komme! Men forresten, hvem visste det? Hadde noe lands hemmelige etterretningsvesen varslet regjeringen? Og i lyset av det som har hendt siden 9de april kan ikke noen forbauses over at Norge blev tatt ved overrumpling!

(Hambro redegjør så for vår flåte og dens tilstand og skjuler ikke at vi har foretrukket "smør for kanoner" som han citerer. Han opplyser at under anfallet på Norge led den tyske flåte følgende tap 9de april:

Ved Horten: to minesveipere som førte tropper blev senket, en jager satt i kampudyktig stand og "Emden" alvorlig skadet. Ved Oscarsborg blev "Blücher" senket. Den var på 10.000 tonn, bygget i 1939, og hadde ombord henved 3000 mann, deriblant et stort antall politimenn og civile embedsmenn som skulde ha tatt ledelsen i Oslo samme dag. Krigsskibet "Brummer", 2410 tonn, bygget i 1936, blev også senket fra Oscarsborg. Ved Kristiansand blev krysseren "Karlsruhe" på 6000 tonn og flere mindre skib senket. Ved Bergen blev krysseren "Königsberg" svært skadet av de norske batterier og senere senket av et engelsk bombefly. I Vestfjorden blev transportskibet "Alster" opbragt. I Malangen blev et troppetransportskib med 300 mann senket.)

Han forteller følgende, som gir den naturlige forklaring på en historie som Quislinger og tyskere har utspredt om at den norske flåten hadde ordre til ikke å skyte på engelske og franske men på tyske skib:

" Befalingsmennene på befestningene ved Kristiansand og de små jagere som var plasert der blev ikke mindre overrasket enn officerene i Horten da en tysk eskadre forsøkte å komme inn på havnen natten til 9de april. Men fartøiene og batteriene gav straks ild, og det tyske anfallet blev slått tilbake med betydelige tap for tyskerne. De kom igjen senere for å tvinge sig forbi befestningene, men blev igjen slått tilbake. Den tyske krysseren "Karlsruhe" og noen mindre skib blev senket, og den tyske eskadren drog sig tilbake. Ut på morgensiden kom et telegram til den norske kommandant avfattet i den norske

Flåtes hemmelige sifferkode, - Horten hadde da kapitulert - og det inneholdt at en flåte bestående av engelske og franske jagere var på vei for å undsette de norske, "skyt ikke". Like etterpå så man et antall jagere som førte fransk flagg. Da de lykkelig og vel var kommet inn på havnen og hadde fått de to norske jagerne mellom sig og festningens kanoner, senket de raskt det franske flagg og det tyske gikk til topps. Byen og de norske skibene var overlatt til tyskernes nåde og unåde, og landbatteriene kunde ikke ta indre havn under ild. Samtidig kom de tyske bombeflyene, og nordmennene kapitulerte for å redde byen fra ødeleggelsen."

Noe lignende inntraff i Bergen: "Da de tyske skib om natten anrop-tes av en norsk patruljebåt, svarte den tyske officer på flytende engelsk: "Vi tilhører en engelsk eskadre, som er kommet hit for å verne nordmennene mot tyskerne." Men engelske fartøier hadde ikke mere rett enn tyske til å trenge inn på Bergens festningsområde, og de små fortene åpnet ild og det blev i all hast lagt ut miner Ut på morgenen blev imidlertid minene sveipet unda og byen tatt!"

Om kampene utenfor Narvik forteller Hambro:

"Sent på kvellen (8de april) meldtes at utenlandske krigsskib var på vei inn mot Narvik. "Eidsvold" gikk straks ut fjorden; der hadde de små kystbatteriene ved innløpet åpnet ild uten at de hadde kunnet fastsette fartøienes nasjonalitet og uten å kunne stanse dem. Da "Eidsvold" fikk øie på de utenlandske fartøier, signalerte den stopp, og tyskerne stanset. En båt med hvitt flagg sendtes til "Eidsvold" fra det tyske fartøiet.

Parlamentæren krevet at "Eidsvold" straks skulde gi sig, men sjefen nektet og krevet at de tyske fartøier straks skulde forlate de norske farvann. Mens denne samtalen pågikk, nærmet de tyske skibene sig mere og mere, og da den tyske officer forlot "Eidsvold" og hans båt var kommet klar av det norske skib, sendte han et signal til den tyske eskadresjef. I samme øieblikk åpnet alle de tyske fartøier ild. En granat gikk rett inn i "Eidsvold"s ammunisjonslager, og en eksplosjon inntraff. Av de 200 mann ombord blev 8 reddet. "Norge" befalte nu tyskerne å stanse, men tyskerne fortsatte, hvorpå "Norge" åpnet ild." Hvordan det gikk vet vi. "Norge" gikk også til bunns, og så heter det:

"De tyske handelsskib i Narvik deltok i striden og gjorde flittig bruk av sine skjulte maskinkanoner. Og for første gang blev det plutselig åpnebart at de alle hadde store troppestyrker ombord Anfallet var yderst omhyggelig forberedt av den tyske konsul i Narvik, Nodde, som også tok meget aktivt del i de følgende tyske operasjoner i byen."

Beretningen om hærens og flyvevåbenets kamper kan ikke gjengis her, men det er befriende å lese en samlet fremstilling av den innsats våre improviserte styrker gjorde. Men hensikten med Hambros bok og med dette utdrag av den er ikke å fortelle den militære historie. Hensikten er å opklare endel ting vi ikke har sett klart eller holder på å glemme i løgnpropagandaen, og det er :

- A. Norges nøytralitetspolitikk var åpen og klar.
- B. Tysklands anfall på vårt land var planlagt i detaljer lenge før engelskmennene la ut sine miner 8de april.
- C. Kongens og regjeringens reise til England for derfra å fortsette kampen var klok og det eneste riktige.
- D. Bortsett fra NS var det ingen nordmann som forrødte sitt folk da tyskerne kom. Ryktene om masseforræderi skyldtes tyske agenter.
- E. Mere enn noe annet viser vår fullkomne uforberedthet at vi naivt og umistenksomt trodde på tyske forsikringer om vennskap og nøytralitet.

I et av kapitlene forteller så Hambro om hvordan det gikk for sig at man overensstemmende med stortingets beslutning i Elverum bestemte sig til å dra til England da det for kongen og regjeringen, som opholdt sig i Troms fylke, blev klart at våre alliertes tropper måtte forlate landet. Det kapitel hvor han skriver om dette heter:

I MIDNATTSSOLENS GLANS.

Vi hadde alle gjennom radioen fulgt begivenhetenes utvikling i Flandern men allikevel blev det en dag med skuffede forhåbninger da vi fikk vite at rømningen av Norge forestod. Lunsjrummet i biskopboligen i Tromsø bruktes som statsrådssal, og mandag 3die juni 1940 hadde kongen kaldt sammen statsrådene, general Ruge og mig for å drøfte stillingen sammen med ham og kronprinsen. Der stod tre alternativer åpne: å fortsette kampen, å kapitulere, eller å flykte og forlate Norge.

Det første alternativet skulde ha tiltalt alle, om det overhodet hadde vært gjennomførlig. Men å fortsette kampen uten fly og uten luftvernartilleri vilde bare bety å utsette hvert bebygget sted i Nord-Norge for risikoen av fullstendig ødeleggelse, på samme måte som Fauske og Bodø. Og dertil fikk vi vite at arméen praktisk talt ikke hadde ammunisjon igjen. Engelsk og fransk geværammunisjon var ikke brukbar i norske geværer, og franskmenn og engelskmenn hadde ingen geværer å overlate vår armé, som vokste raskt. En uavlatelig strøm av unge frivillige menn kom hele tiden til oss.

En kapitulering - og enhver mulig diskusjon angående vilkår med tyskerne vilde innebåret kapitulering - hadde vært det samme som komplett å fornekte retningslinjene for den politikk som regjeringen hadde fått i oppdrag av stortinget å føre, og som dette enstemmig hadde godkjent. Om vår kamp skulde bli noe annet enn en blott og bar demonstrasjon, om den skulde få noen betydning for fremtiden, om et fritt og uavhengig Norge skulde kunne være noe annet enn en fjern drøm, måtte vi fortsette med flagget i topp. Norges Banks gullreserver var reddet. Vår handelsflåte befant sig utenfor tysk rekkevidde og vilde falle i engelskmennenes hender om Norge ophørte å være en fri stat Bare det tredje alternativ stod åpent.

Jeg tror at av alle dystre dager var dette den dystreste kong Haakon hadde oplevet. Han avskydde tanken å flykte fra Nord-Norge; bare tanken på at han skulde forlate sitt folk var ham motbydelig og frastøtende. Men nu som alltid var følelsen av plikten mot folk og land hans lov. Hans store og tapre verdighet, hans fasthet og iherdighet,

WHL

hans selvforfølgende ønske om bare å tjene sitt folk har aldri vært større og mere inspirerende enn under disse siste dager i Nord-Norge. Kongens og kronprinsens fryktløshet, deres rolige styrke, deres omgjengelighet, deres ukuelige ånd stålsatte alle som kom i berøring med dem og fikk enhver til å se på sine egne personlige bekymringer som ubetydelige og uten forbindelse med de store begivenhetens forløp.

Vi drøftet de anordninger som måtte vedtas i Norge etter vår avreise. Noen måtte bli igjen og få slik myndighet at han kunde rådføre sig med tyskerne om visse praktiske forholdsregler. Det besluttedes at arméen skulde demobiliseres og at soldatene skulde opfordres til å vende hjem civilklædd. De som var villige til å forsøke å nå Island, England eller Kanada skulde opmuntres til det. Alle flåtens skib skulde gå til England og forsøke å ta ombord så mange officerer og soldater som vilde følge med. Men kongen og regjeringen vilde ikke befale noen av enhetene i arméen å gå i landflyktighet. Alle fly som var i slik forfatning at de kunde flyves til Shetlandsöiene, skulde flyves dit. Resten skulde ødelegges. En kommanderende officer måtte bli igjen og utøve befalingen. Kronprinsen tilbød sig å bli. Han vilde ikke forlate hæren. Han hadde en følelse av at det vilde være av en viss betydning for landet at han ikke forlot Norge, selv om han skulde tvinges til å bli som fange. Vektige politiske årsaker fremførtes mot en slik tanke. Med kronprinsen i tyskernes hender og hans unge sønn i Sverige kunde vi med letthet forestille oss en hel rekke anslag fra tysk side mot Norge og den kongelige familie.

General Ruge tilbød sig å bli igjen. Han var tvunget til å forlate sin hær i Syd-Norge. Han vilde dele samme vilkår som den annen hær, som nu skulde overgis i Norge. Men han stillet sig til regjeringens disposisjon. Etter en stunds meningsutveksling bestemtes at han skulde bli med kongen til England og ta befalingen over den nye norske hær der ute.

Men etter mere moden overveielse og etter å ha hørt på de grunder som fremførtes av medlemmene i kongens råd, gikk kongen og regjeringen med på at general Ruge skulde bli hjemme, og at general Fleischer skulde bli med til England og der bli sjef for de norske tropper.

Om eftermiddagen 7de juni, en mørk og regntung dag og den 35te årssdag for ophevelsen av unionen med Sverige, gikk kongen, regjeringen, de engelske, franske og polske legasjoners personale og et stort antall norske officerer og civile embedsmenn ombord på den engelske krysser "Devonshire". Dagen etter gikk "Fridtjof Nansen" avsted. Ombord der var general Fleischer, admiral Diesen og endel andre officerer."

I LANDFLYKTIGHET.

Dette er bokens siste kapitel. Vi får i dette en utmerket oversikt over de tungtveiende grunder som gjorde at våre statsmakter reiste i landflyktighet:

Det var en stor skuffelse for tyskerne at de ikke fikk tatt kongen og regjeringen til fange, og så snart kong Haakon hadde forlatt Norge, begynte de sine anstrengelser for å få istand noe som kunde kalles en lovlig regjering i Norge - , en regjering som skulde kunne anerkjennes av Tysklands forbunds-felle Italia, av dets venn Rusland og av marionettregjeringen i Danmark. Sverige vilde vel i sin tid ha fulgt etter,

utsatt som landet var for det tyske presset. Senere skulde så sterkt press været övet på Finland for å få dette land til å gjøre det samme. Dette vilde bety at de norske legasjonene i Rusland, Sverige og Finland vilde bli borte som representanter for kongen og den lovlige regjeringen, og istedet overgå i tyskernes hender. Dette skulde bety at norske skib og norske eiendeler i disse land vilde komme under tysk kontroll. Tysklands plan gikk så ut på å formå Pétain - regjeringen, Madrid-regjeringen og den japanske regjering til å anerkjenne den nye regjeringen i Norge og senere prøve å få de latinsk-amerikanske statene og til slutt U.S.A. til å gjøre det samme. Dette vilde bety at kontrollen over den norske handelsflåte på mere enn 1300 skib på over 4.5 millioner tonn skulde gå over fra kong Haakon og hans regjering til tyskerne. Dette vilde også gi dem anledning til å kreve Norges Banks gullreserver, som nu var i Amerika, og å erklære alle som tjente konge og regjering for forrædere.

Men ifølge Norges grundlov er det umulig å få istand en regjering i landet som er berettiget til å kunne gjøre krav på å kalles lovlig, så lenge Norge er okkupert.

Under normale forhold skal alle viktige beslutninger som regjeringen fatter, godkjennes av stortinget. Men det var en fullkommen umulighet for regjeringen å kalle sammen stortinget, og regjeringen besluttet da å forlate Norge, fordi Norge bare kunde leve videre utenfor Norges grenser, og for å fortsette kampen for den nasjonale frihet på fremmed jord, og dermed tok også regjeringen hele det konstitusjonelle ansvar for denne beslutning. Uten minste tvil var dette regjeringens åpenbare og alvorlige plikt. I min egenskap av stortingspresident tok jeg del i mötene og tilrådet dette overordentlig ivrig, men som sådan har stortingspresidenten jo naturligvis ikke noe mandat til egenmektig å optre på stortingets vegne.

På den annen side var den konstitusjonelle situasjonen meget tydelig. Stortinget kan ikke komme sammen i et okkupert område, og ingen av dets medlemmer som bor i et okkupert område har den handlings- og ytringsfrihet som grundloven tilkjemmer det. Følelsen herav var så sterk at grundlovens skapere da stortinget kom sammen sent på hösten 1814, avviste medvirken av de stortingsmenn som var kommet fra områder som da var besatt av svensker. Grundlovens paragraf 85 angir meget klart den lovlige og moralske stilling som tilkommer deltagere i stortingsmöter under utenlandsk herrevelde. Den fastslår: "Enhver som adlyder en befaling hvis hensikt er å forstyrre stortingets frihet og trygghet, gjør sig derved skyldig i höiforræderi mot fedrelandet."

Av samme grund kan det heller ikke finne valg sted under okkupasjon. Folket i Norge kan sine lover. Og da de tyske myndighetene i Oslo satte sig i forbindelse med de politiske partiene for å dröfte mulighetene av spesielle valg, erklærte samtlige politiske partier at valg ikke kunde forekomme på noen betingelse.

Paragraf 26 i grundloven fastslår: "Kongen har rett til å innkalle tropper, å begynne krig for å forsvare landet, å slutte fred, avslutte eller avbryte forbund med annen stat, avsende og motta sendebud." - Dette betyr med andre ord at det ikke finnes noen lovlig myndighet som kan treffe noen "de jure" overenskomst med de tyske volds menn så lenge kong Haakon er Norges konge.

Derfor sökte tyskerne helt logisk og i stil med den linje de tidligere hadde fulgt å sette igang en bevegelse for å tvinge kongen til abdikasjon. Deres hensikt hadde hele tiden vært å få kongen og kronprinsen

fjernet. Automatisk vilde da den tre-årige prins Harald bli konge. Han opholdt sig da sammen med sin mor og sine søsken i Sverige. Dessuten sier den norske grundlov at stortinget skal sammenkalles om en mindreårig prins har besteget tronen. Om regjeringen ikke gjør dette, er det høyesteretts ufravikelige plikt å kalle sammen stortinget fire uker efter den gamle konges død - eller tronfragselse.

Helt siden kongen nektet å utnevne major Quisling til statsminister, prøvet tyskerne å få privatpersoner i Oslo til å støtte denne tanken for å spare landet for krigens ødeleggelser. De har ikke hatt hell med sig.

Da det viste sig at de fremmede undertrykkere ikke kunde kalle sammen stortinget, prøvet de å få istand et formløst møte med endel stortingsmedlemmer som kaltes til Eidsvold. Men det var ikke noe nordmennene kunde bli mere rasende over enn at de valgte Eidsvoll - nettopp det sted der den gjeldende norske grundlov blev antatt i 1814 og der vedtok en uttalelse om at "Kongeriget Norge er et frit, selvstændigt, udeleligt og uafhængeligt Rige."

(Her følger så en fremstilling av forhandlingene med stortingets medlemmer, og man får et utmerket inntrykk av den klokskap hvormed de norske fulgte den nasjonale linje, inntil Terboven innså at han ingen vei kom, og så opprettet NS-styret med sin forvrengte og løgnaktige tale i kringkastingen 25de september 1940. I boken gjengis i sin helhet kongens taler i kringkastingen 8de juli og 27de august.)

Boken slutter med følgende ord:

"Også en annen norsk konge var tvunget til å dra i landflyktighet sammen med sin kronprins. Det intraff for 912 år siden. Kongen het Olav Haraldsøn, og kronprinsen blev siden kong Magnus den gode. Kong Olav drog til Rusland med en liten skare venner. Han fikk tilbud om å bli konge over Stor-Bulgaria, men avslog, og det heter i sagaen at han tenkte på å abdisere formelt, særlig fordi hans fiender søkte å opvige folket mot ham. Det heter videre i sagaen at han var dypt nedbøiet og bad Gud om veiledning. Han overveiet situasjonen og visste ikke hvad han skulde beslutte sig til. Han var redd for at hvad han enn bestemte sig for, kunde det bli skjebnesvangert. Det heter så i sagaen: "En natt lå kong Olav til sengs og tenkte på sine planer, og hans sinn var fylt av stor sorg. Men da hans sjel var blitt meget trett, kom søvnen til ham, men det var så lett en søvn at han trodde han var våken og kunde se alt som hendte i huset. Han så en mann stå foran sengen, høireist og statelig og praktfullt klædd. Kongen forstod at det måtte være Olav Trygvesøn som var kommet til ham. Mannen vendte sig mot ham og sa: "Lider ditt sinn under usikkerhet? Vet du ikke hvilken plan du skal følge? Det er selsomt at du skal vakle og ennu mere at du kan overveie å avstå fra det kongevælde som Gud har gitt dig. La ikke dine undermenn skremme dig. Det er kongens ære å beseire sine fiender, og det er en ærerik død å falle sammen med sine menn. Tviler du på at retten er på din side i denne kampen? Fornekt aldri det som med rette er ditt. Du skal trosse farene og gjenvinne Norge, og Gud skal vidne om at det er ditt."

Da kong Olav våknet hadde han tatt sin beslutning. Han vendte hjem

til Norge. Han blev Olav den Hellige, Norges nasjonalhelgen.
Og hans efterfølger kong Haakon har den dag idag hans trone."

vi nordmenn som under tysk åk kjemper den samme kamp for vår frihet og kultur som kong Haakon og hans rådgivere kjemper utenfor grensene sammen med våre vebnede styrker, skal være glad over en bok som denne. Den minner oss også om at vel skal vi la hver dag ha nok med sin egen plage, men vi skal også se vårt liv fra et historisk synspunkt, så vi får linjen i vår nasjonale kamp. Og det er den vår stortingspresident trekker op for oss alle i sitt skrift.
